

Türk Tıp Dilinin dünü, bugünü, yarını

Dr. Nidai Sulhi ATMACA

İç ve Sindirim Hastalıkları Uzmanı

Avrasya Gastroenteroloji Derneği Asbaşkanı

Dr. Nidai Sulhi ATMACA

*Arapça isteyen Urban'a gitsin,
Acemce isteyen, İran'a gitsin,
Frengiler Firengistana gitsin,
Ki biz TÜRK'üz, bize TÜRKÇE gerek....
Bunu fahmetmeyen (.....) demektir.*

Kemalpaşazade Sait Bey

Sultan II MAHMUT 1838 yılında Fransızca olarak öğretime başlayan Galatasaray Mekteb-i Tıbbiye'sinin açılışı dolayısıyla öğrenciler önünde yaptığı konuşmasının bir yerinde;

"Sizlere Fransızca okutmaktan benim muradım, Fransızca lisanı tahsil ettirmek değildir. Ancak fenni tıbbi öğretilip, refte refte kendi lisanımıza almaktır" demiştir.

Türk çağdaşlaşmasının başlıca öncülerinden Sultan Mahmut'un hekimlik dilinin Türkçeleştirilmesiyle ilgili bu dileğini, o gündenberi bu topraklar üzerinde yaşayan yaklaşık beş kuşak, ne yazık ki, gerektiği gibi yerine getirememiştir.

Önceleri birçok hekimlik terimlerine Kuran dili Arapça kullanılarak karşılıklar türetilmiş, ancak bu çaba, Türk'ün de Arap'ın da İranlı'nın da anlamadığı Arapça-Farsça-Türkçe karması Osmanlı'nın Büyük Atatürk'ün başlattığı Dil Devrimi sonunda tarih sahnesinden silinmesi üzerine, bir emek savurganlığından başka bir anlam taşımamıştır.

Cem'iyet-i Tıbbiye-i Osmaniyye'nin "tercemesine muvaffak olduğu" Lugaat-ı Tıbbiyye'nin lisanımıza yeniden 20.000 den fazla kelimeyi ilave eylediği ve bunların hemen cümlesinin Arabi olduğu 1873 yılında Hadika gazetesinde yayımlanan bir yazıda muştulanmıştır.

Öte yandan bir yabancı dil olarak Fransızca, İkinci Dünya Savaşı sonrasına değin

Bugün, hekimlik dilimiz; İngilizce, Fransızca, Latince, bir ölçüde de Almanca'dan gelme sözcüklerin, Osmanlı artıklarıyla birlikte kaynaştığı alacalı bulacalı bir bohça görünümündedir.

Prof.Dr.Cemal Mihçioğlu

Türkiye'deki, dolayısıyla hekimlik alanındaki egemenliğini sürdürmüştür.Savaş sonrasında Anglo-Sakson dünyasıyla artan ilişkilerimiz bu alanda da İngilizce'nin etkisini ön sıraya geçirmiş, hekimlik dili bu kez de İngilizce'nin egemenliğine girmiş, Türk hekimleri bu iki ekin dili arasına sıkışıp kalmışlardır.

Bugün, hekimlik dilimiz; İngilizce, Fransızca, Latince, bir ölçü de de Almanca'dan gelme sözcüklerin, Osmanlı artıkları ile birlikte kaynaştığı alacalı bulacalı bir bohça görünümündedir. İngilizce sözcüklerin Fransızlaştırılarak, Fransızca sözcüklerin de İngilizleştirilerek, her ikisinin birden Türkçeleştirilerek, ya da yanlış söylenerek bozulup yozlaşmış biçimde kullanılması, durumu farkedendenleri aşırı ölçüde tedirgin eden yaygın bir uygulamadır.

Çok eski bir dil olan Türkçe, çağlar boyu yaşamış, ama ilk dönemlerini saymazsak, hep yaşama savaşı vermiştir.Oysa Türkçe zengin bir dildir.Daha XI ci yüzyılda **Kaşgarlı Mahmut**, "**Divanü Lügati-t Türk**'te bunu belirtmiş ve belgelemiştir.

Çağatay edebi dilini kuran, Doğu Türkleri arasında yetişen büyük Türk bilgini Ali Şir Nevai (1441-1503), 15 ci asırda Türkçe'in Farsça'dan üstün ve zengin olduğunu "**Muhakemet-ülLügateyn- İki Dilin Karşılaştırılması**" adlı kitabıyla kanıtlamıştır.15 ci asır sonunda ve 16 ci asır başında; **Aydınî Visali**, **Edirneli Nazmi**, **Tatavlılı Mahremi** "**Türk-i Basit**" akımını ortaya atmışlar ve 17 ci asrın 2 ci yarısında **Nabî** ve 18 ci asırda **Nedim**' de mahallileşme ve halka yaklaşma akımları sergilemişlerdir.

Türk toplumuna yüzyıllarca egemen olan Osmanlı kafası, ulusun öz dilini görmezden geldiği ve yer yer Türkçe, daha çok Arapça ve Farsça karması bir yozdili (Jargon) yeğlediği için, ne sanatta, ne de bilimde yaratıcı olabildi.Osmanlı'nın ulus olma, uluslaşma çabası ve köktenci bir girişimi olmadığı gibi, bu tür girişim ve çabalara veri üretecek, alan açacak,

dil gibi, tarih ve bilim kurumları gibi dayanca ve güvenceleri de yoktu.Bundan dolayı Osmanlı okumuşu, Kuran ve Hadislere bakarak düşünmek durumunda kalmıştır.Dipten doruğa kapalı devre dinsel bir kimliğe bürünen Osmanlı eğitimi, eğitim ve öğretim dili olarak Arapça'yı yeğlemiş, devlet dili, yazışma dili olarak da Arapça/Farsça + Türkçe kırması bir sözde dili benimsediği için, Türkçe bir alt dil, yer yer bir aşiret dili olarak kabuğuna çekilmek durumunda kalmıştır.Yüzyıllarca çiftçinin, çobanın dili olarak yaşamasını sürdürme gelmiştir.Bir bakıma da iyi olmuş.Böyle olmayıp da, tarihi boyunca hiçbir dinsel oluşa bulaşmamış hep özgen (laik) bir dil olarak kalmış güzel Türkçemiz. En ünlü yazarlarımız en ünlü eserlerini halk kaynağından almışlardır. Yöresellikten evrenselliğe buradan ulaşmışlardır. Halka karşı, halktan ayrı bir ekin uzun süre yaşamaz. Bunun açık örneği bizim Divan Edebiyatımızdır.

Batı dünyası yeniden doğuşunu (Rönesansını), 17 ci yüzyılın bilimsel buluşlarıyla 18 ci yüzyılın aydınlanma çağını izlerken, Osmanlı dünyası, özgür düşünceye geçit vermeyen **Din-İman-Ahret** seçimini yapmış bulunuyordu.Osmanlı yeni-yakın çağlara bir ortaçağ (**Tanrı devleti**) olarak girmiş ve bu kimliğini sonuna kadar korumuştur.Böyle bir ortamda elbette Arapçaya üstünlük tanınacaktı.Bu değer yargısı yazı dilini o duruma getirdi ki, kimi metinler, tek Türkçe sözlük kullanılmadan yazıldı.Kimi metinlerde de Türkçe sadece çekim eki ya da yardımcı fiil olarak kaldı.Bu Türkçe olmayan dili kullananlara **Enderuncu** denilmekteydi.Osmanlı imparatorluk döneminin bilginleri, sanatçıları, yüzyıllar boyunca Türk dilini kaba, çirkin görmüşler, aşağılamışlar, hep Arapça ve Farsçayı soylu, güzel olarak nitelemişlerdir.Bu görüş ve tutum öyle yerleşmişti ki, aydınlar Türkçe yazmayı ayıp sayar, halk da aydınlar yanında kendi diliyle konuşmaktan utanır olmuşlardı.Böylece Osmanlıdan miras kalan Türkçe, iletişimi sağlayan bir anlaşma dili değil, bir ayrıştırma

Kendi yetersizliklerini, yeteneksizliklerini Türkçeye yükleyenler son yıllarda pek çoğalmıştır. Dönüşüm, değişim varken "Transformasyonu", ayrıntı varken "Detay" gibi yabancı kelimeleri yeğleyen ve bunu günlük dile sokan anlayışla, Arapçanın, Farsçanın egemenliğine karşı koyamayan, ona kucak açan anlayış özdeş değil midir?

diliydi.Türkçenin o çağlardaki durumunu 13 cü yüzyıl ozanlarından Aşık Paşa şöyle anlatır:

*Türk diline kimsene bakmaz idi
Türklere hergiz gönül akmaz idi*

*Türk dahi bilmez idi ol dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri*

Başka bir uygarlık çevresine giren yüksek sınıfın, yöneticilerin, bilginlerin Türkçeyi hor görmeleri, onu yetersiz bulmaları, çağlar boyu hep görülmüştür.Bir imparatorluk dili olan Osmanlıcanın içinde sığıntı gibi yaşayan, horlanan Türkçe, ancak halk ağzında ve halk ozanlarının dilinde kendine yer, sığınak bulmuş, yaşamını sürdürmüştür.

İnanç kaynaklarını kutsayıp bohçalayarak yatağının başucuna astığı Kur'an'ı bile anadilinde okuma, anlama gereği duymamış ataların torunları olarak, günümüzde de durum değişmiş değildir.Kimilerince Türkçe yetersiz bulunmaktadır.Kendi yetersizliklerini, yeteneksizliklerini Türkçeye yükleyenler son yıllarda pek çoğalmıştır.Devletin en yüksek yerlerinde bulunanların kullandıkları dili incelediğiniz de, durumun böyle olduğunu ayımsarsınız.Dönüşüm, değişim varken "Transformasyonu", ayrıntı varken "Detay" gibi yabancı kelimeleri yeğleyen ve bunu günlük dile sokan anlayışla, Arapçanın, Farsçanın egemenliğine karşı koyamayan, ona kucak açan anlayış özdeş değil midir?

Bugün için Türkçe, Arapçanın, Farsçanın baskısını büyük ölçüde yendi sayılabilir.Ama bu kez de Batı dillerinin yoğun bir saldırısıyla karşı karşıyadır.Hem de yalnızca bilim ve teknik alanında değil, iletişim alanında da yoğun bir saldırı söz konusudur.Hangi ülkede başka dillerin sözcükleri; dergi, gazete, televizyon kanalı, radyo adı olmuştur?Anakentlerdeki çarşı ve pazarlar yabancı dillerin egemenliği altındadır.O dillerle, o ekinlerle yakın ilişkileri olanlar, o dillerin sözcüklerini Türkçeye sokmakta her zaman birer gönüllü araç olmuşlardır.Oysa yabancı sözcüklerin, genellikle

le Batı kökenli sözcüklerin birçoğunun Türkçede karşılığı vardır. Türkçelerini yeğlemeyip, onları kullanmakla dilimize çok büyük kötülük yapıldığının farkında bile olmayan bu dil özürülleri, uğradığı saygısızlıkla orantılı olarak Türkçe tarafından cezalandırılacak ve bir süre sonra kendi anadillerini konuşmakta güçlük çekeceklerdir.

Bazı aydın geçinenler, düşünmeyi sevmedikleri gibi anadillerini de pek sevmezler. Sözcüğün Türkçe'sini aramak, bulmak ve kullanmak çabasında değillerdir.Dilini doğru dürüst kullanamayan insanın, doğru mantıklı, kapsamlı düşündüğüne inanmak mümkün değildir.Çünkü düşünmeyi de biçimlendiren dildir.Hiç kimse dil olmadan düşünemez.Derin düşünceleri var mış da, bunları bir türlü anlatamıyormuş gibi iki sözün arasına İngilizce ve Fransızca sözcükler sıkıştırırlar, genellikle "-mış gibi yapanlar"dır.Düşünüyor-muş gibi yaparlar, anlatamıyor-muş gibi yaparlar.Yoksa gerçekten düşünüyor olsalar, anadilleriyle düşündükleri bir gerçeği, niye yabancı sözcüklerle anlatmaya kalksınlar.Yoksa onların bildiği anadilleri.düşünmelerine yetmiyor mu?Dilin düşünmeye bile yetmeyecek boyutlara indirilmesinde en büyük günahın kendilerinde olduğunun farkında mıdır?Ana dilinden ayrı düşen, dilini yitirmiş gibidir.

Bugün Türkiye'deki tıp dilinin içinde bulunduğu dil sorunu, İlköğretimden Üniversiteye kadar, ortak bir Türkçe tıp bilim dilinin oluşturulması sorunudur.

Nasıl bir zamanlar terkipli konuşmak, süslü yazmak, lugat parçalamak marifet sayılmışsa, bugün de bazı yabancı kelimeleri, Türkçe'leri olduğu halde olur olmaz kullanma özentisi vardır.Her dilde başka dillerden alınma sözcüklerin bulunduğu, başka toplumların kavramlarının var olduğu görülür.Çünkü başka dillerle hiç ilişkisi olmamak demek, bir toplumun başka toplumlarla hiç ilişkisi bulunmaması demektir.Böyle bir durum günümüzde olanaksızdır. Ancak bir dile, yabancı dillerin

Kendi yetersizliklerini, yeteneksizliklerini Türkçeye yükleyenler son yıllarda pek çoğalmıştır. Dönüşüm, değişim varken "Transformasyonu", ayrıntı varken "Detay" gibi yabancı kelimeleri yeğleyen ve bunu günlük dile sokan anlayışla, Arapçanın, Farsçanın egemenliğine karşı koyamayan, ona kucak açan anlayış özdeş değil midir?

diliydi. Türkçenin o çağlardaki durumunu 13. yüzyıl ozanlarından Aşık Paşa şöyle anlatır:

*Türk diline kimsene bakmaz idi
Türklere hergiz gönül akmaz idi*

*Türk dahi bilmez idi ol dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri*

Başka bir uygarlık çevresine giren yüksek sınıfın, yöneticilerin, bilginlerin Türkçeyi hor görmeleri, onu yetersiz bulmaları, çağlar boyu hep görülmüştür. Bir imparatorluk dili olan Osmanlıcanın içinde sığıntı gibi yaşayan, horlanan Türkçe, ancak halk ağzında ve halk ozanlarının dilinde kendine yer, sığınak bulmuş, yaşamını sürdürmüştür.

İnanç kaynaklarını kutsayıp bohçalayarak yatağının başucuna astığı Kur'an'ı bile anadilinde okuma, anlama gereği duymamış ataların torunları olarak, günümüzde de durum değişmiş değildir. Kimilerince Türkçe yetersiz bulunmaktadır. Kendi yetersizliklerini, yeteneksizliklerini Türkçeye yükleyenler son yıllarda pek çoğalmıştır. Devletin en yüksek yerlerinde bulunanların kullandıkları dili incelediğiniz de, durumun böyle olduğunu ayrımsarsınız. Dönüşüm, değişim varken "Transformasyonu", ayrıntı varken "Detay" gibi yabancı kelimeleri yeğleyen ve bunu günlük dile sokan anlayışla, Arapçanın, Farsçanın egemenliğine karşı koyamayan, ona kucak açan anlayış özdeş değil midir?

Bugün için Türkçe, Arapçanın, Farsçanın baskısını büyük ölçüde yendi sayılabilir. Ama bu kez de Batı dillerinin yoğun bir saldırısıyla karşı karşıyadır. Hem de yalnızca bilim ve teknik alanında değil, iletişim alanında da yoğun bir saldırı söz konusudur. Hangi ülkede başka dillerin sözcükleri; dergi, gazete, televizyon kanalı, radyo adı olmuştur? Anakentlerdeki çarşı ve pazarlar yabancı dillerin egemenliği altındadır. O dillerle, o ekinlerle yakın ilişkileri olanlar, o dillerin sözcüklerini Türkçeye sokmakta her zaman birer gönüllü araç olmuşlardır. Oysa yabancı sözcüklerin, genellikle

le Batı kökenli sözcüklerin birçoğunun Türkçede karşılığı vardır. Türkçelerini yeğlemeyip, onları kullanmakla dilimize çok büyük kötülük yapıldığının farkında bile olmayan bu dil özürülleri, uğradığı saygısızlıkla orantılı olarak Türkçe tarafından cezalandırılacak ve bir süre sonra kendi anadillerini konuşmakta güçlük çekeceklerdir.

Bazı aydın geçinenler, düşünmeyi sevmedikleri gibi anadillerini de pek sevmezler. Sözcüğün Türkçe'sini aramak, bulmak ve kullanmak çabasında değillerdir. Dilini doğru dürüst kullanamayan insanın, doğru mantıklı, kapsamlı düşündüğüne inanmak mümkün değildir. Çünkü düşünmeyi de biçimlendiren dildir. Hiç kimse dil olmadan düşünemez. Derin düşünceleri varmış da, bunları bir türlü anlatamıyormuş gibi iki sözün arasına İngilizce ve Fransızca sözcükler sıkıştırırlar, genellikle "-miş gibi yapanlar"dır. Düşünüyor-muş gibi yaparlar, anlatamıyor-muş gibi yaparlar. Yoksa gerçekten düşünüyor olsalar, anadilleriyle düşündükleri bir gerçeği, niye yabancı sözcüklerle anlatmaya kalksınlar. Yoksa onların bildiği anadilleri düşünmelerine yetmiyor mu? Dilin düşünmeye bile yetmeyecek boyutlara indirilmesinde en büyük günahın kendilerinde olduğunun farkında mıdır? Ana dilinden ayrı düşen, dilini yitirmiş gibidir.

Bugün Türkiye'deki tıp dilinin içinde bulunduğu dil sorunu, ilköğretimden Üniversiteye kadar, ortak bir Türkçe tıp bilim dilinin oluşturulması sorunudur.

Nasıl bir zamanlar terkipli konuşmak, süslü yazmak, lugat parçalamak marifet sayılmışsa, bugün de bazı yabancı kelimeleri, Türkçe'leri olduğu halde olur olmaz kullanma özentisi vardır. Her dilde başka dillerden alınma sözcüklerin bulunduğu, başka toplumların kavramlarının var olduğu görülür. Çünkü başka dillerle hiç ilişkisi olmamak demek, bir toplumun başka toplumlarla hiç ilişkisi bulunmaması demektir. Böyle bir durum günümüzde olanaksızdır. Ancak bir dile, yabancı dillerin

Yabancı terimlere dayanan bir bilim uygulamasını büyüye benzetebiliriz. Büyünün de uygulamada kendine özgü sözcükleri, terimleri ve yalın halktan gizlenen kutsal dokunulmazlıkları vardır. Hekimliği de anadilden ayrılan terimlere uygularsanız, onu bir büyü haline getirirsiniz. O zaman bilim ile büyü arasındaki sınır kalkar, bilim de bir gizem, büyü olur.

Türkiye'deki orta öğretim kurumlarının kaymağını oluşturan gençler, tıp fakültelerimiz de, kökenini bilmedikleri, kendilerine hiçbirşeyi çağrıştırmayan yüzlerce, binlerce yabancı sözcüğü belleklerine yerleştirebilmek için olağanüstü yıpratıcı bir çaba göstermek durumunda kalmakta, zaten çok yorucu olan tıp öğretiminin yükü bu yüzden daha da ağırlaşmaktadır. Bu durumda hekimlik dilinin Türkçeleştirilmesi, artık yalnız ulusal onuru zedelemekten de geri kalmayan çirkin bir kargaşayı ortadan kaldırıp, ulusal dili egemen kılmak bakımından değil, anlayıp öğrenmeyi kolaylaştırmak bakımından da kaçınılmaz bir zorunluluktur. Türkçe köklerden, Türkçe ekler kullanarak türetilecek, kavramların anlamını da açıklayıcı nitelikteki tıp bilimi sözleri, gerçekten uluslararası nitelik taşıyan Latince'leriyle birlikte sunulduğunda tıp öğreniminin yepyeni bir ruh, yepyeni bir görünüm kazanacağından kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

Bir yayılma halinde ve bazen kendi kural ve imlalarıyla Türk Tıp Dili'ne girmekte olan yeni kelimelerin dilimizi zenginleştireceği ileri sürülemez. Bu tür kelimelerin belli bir ölçüyü aşması, dilin önünü tıkamakta ve kendi imkanlarıyla gelişmesini önlemektedir. Osmanlı Türkçe'si döneminde bunun acı denemesi yaşanmıştır. Bugün o dönemi eleştiriyoruz. Aynı yanılığı tekrarlamamalıyız. O gün de bugün de daha çok aydın dilinde gözlenen özentinin önüne geçilmelidir. Hekimlerimiz Türkçe'de karşılıkları olan kelimeleri de ne yazık ki kullanıyorlar, hatta bazen onların Türkçe'de bir karşılığı olabileceği dahi akıllarına gelmiyor.

Bir zamanlar nasıl atalarımız olur olmaz Arapça ve Farsça sözlerle doldurmuştu güzel dilimizi. Şimdi de alabildiğince Batı dillerinden, özellikle İngilizce'den sözler kullanmak moda oldu tıp dilimizde. İngilizce konuşurken Türkçe sözler katın bakalım ne olacak ? Hiç denediniz mi ? Hatırlayamadığınız bir İngilizce veya Fransızca sözcüğün yerine Türkçe bir kelime koyabilir misiniz? Peki Türkçe konuşurken neden hep bunu yapıp duruyoruz? Neyi

kanıtlıyoruz ? Yabancı dil bildiğimizi mi ? Ne kadar bilgili olduğumuzu mu ? Yoksa ulusçuluk ve dil bilincinden ne kadar yoksun olduğumuzu mu ? Cemil Meriç'in "*Batı'nın Yeniçerisi*" diye söz ettiği bu sözde aydınların hakim olduğu memleketlerden biri oldu Türkiyemiz !

Yabancı sözleri o dillerin imlasıyla yazmak ise vazgeçilmez bir tutum. Bu yüzden de o sözler birçok kişi tarafından değişik söyleniyor ve Türkçeye bu şekilde giriyor. Bunun için yabancı sözlerin Türkçede okunduğu gibi yazılması gerekir.

Üniversite öğretim üyeliğine hazırlanan bir genç meslekdaşım, adı Ulusal fakat dili yoz, XV.ci Gastroenteroloji Kurultayında sunduğu çalışmada ilacın temizlenme dönemi yerine "*İlaç wash out dönemi*", infüzyonu yerine *infizyonu*, TGD Ankara Şubesi'nin 28.02.1998 2 ci aylık toplantısında gaita yerine *gayta*, kanama yerine *bulaş*, malinyite yerine *malinite* ve ayrıca Türk Dil Kurumunun sözlüğünde mevcut olmayan "*Tariflemek*" kullanmış ve TGD'nin yayınladığı "*İŞTE HELİCOBACTER PYLORI*" kitabının 54 sayfa, 13 satırında; "Mide mukozasının histolojisi ile endoskopik görünümde sıklıkla *korale* değildir." cümlesinde hem düşüklük vardır ve hem de *korale* sözcüğü ne İngilizce ve ne de Fransızca sözlüklerde mevcut değildir.

Diğer toplumların dillerinden yapılan dış alıntılar, dilin ses ve yapı düzeninin çatlayıp kırılmasına, anlam örgüsünün dağılmasına yol açar. Dış alıntıların ve özellikle özenti alıntıların fazlalığı, Osmanlıca'da olduğu gibi "*Melez dil veya Türkilizce*"'yi ortaya çıkarır. Buna karşın, kişi, toplumsal kurum ve grup ve şivelerden yapılan iç alıntılar bir dilin hayat damarlarıdır. Toplumun alıcı ve öğrenici olmaktan kurtulup, verici ve öğretici duruma yükselmesi, yabancı alıntılara karşı direnmenin bir yolu olarak görünmektedir. Öğretecek çok şeyi olana kişi ve topluluklar, kendilerinden daha az şey bilenlere her zaman

Dil insana bilgileri ne kadar kolay aktarabilirse, o da bilgileri o kadar kolay kavrayıp benimser. Bu kolaylık da ancak anadilde vardır. Onun için, aydınlanma yoluna giren toplumlar (örneğin Almanca) kültür dillerini hep anadili temeli üzerine oluşturmuşlardır.

birşeyler öğretirler.Öğrenenler de, dillerine giren sözcükleri melezleştirerek veya aynen alarak, yahut ta yanlış çevirerek kendi dillerini sürekli kirletirler.Tıp dilini, kendi öz malımız olan, doğrudan doğruya yaşayıp anladığımız değerlerden kurmak, sözün dar anlamıyla Anadilimiz Türkçe ile konuşmak lazımdır.Türk dili buna yeterlidir.

Anadilimizle düşünüp yaratmak varken, en seçkin beyinler niçin iki ayrı dilde düşünmeye sevk edilerek, verimsiz kılınır ?İki musluğu birden su boşaltan çeşme örneği, suyun gücü niye kesilir?

Dil nerede gelişmişse, orada bütün bilgi kollarında sivrilmiş insanlar da yetişmiştir.Zekaca yükselmiş uluslar dillerini de iyi kullanırlar.Buna örnek olarak Grekler, Romalılar ve Araplar gösterilebilir.Dilin, bizim kendisini kullanmamız dışında ayrıca bir varlığı yoktur.Biz onu nasıl kullanırsak o da öyle olur; ona ilgi duyup seversek o da gelişir, serpilir; Yok, ilgisiz kalırsak o da kavruk ve cılız kalır.O zaman biz de onun açık bıraktığı yeri yabancı dil unsurları ile doldurmak zorunda kalırız.Bu da düşünce yaşantımız için bir kazanç olmaz; çünkü zekamız, düşüncemiz ancak anadilimizdeki anlaşılır kavramlarla yapıcı olarak çalışabilir.Anadili bilinci olmadan, herhangi bir bilim dalında, yüzeysel bir yabancı dil bilgisi aracılığıyla kazanılmış bilgiler, ülke ekinine özümlelenememektedir.

Yüksek öğretimde, özellikle tıpta gerekli olan, Türkçe bilincini unutturmayacak, yabancı diller aracılığıyla kazanılan bilgilerin Türkçeye dönüşümünü yapmaktır.Bu dönüşüm, üniver-

site öğretim üyelerinin, kendi bilim dallarında yararlandıkları yabancı bilgi kaynaklarını, hem derslerinde hem de araştırmalarında sık sık açıklamalarıyla, öğrencileri bilginin kaynağına gitmeye özendirmeleriyle olur.Bu gereksinmeye yöneltilmemiş, Türkçe’de çağdaş bilginin uluslararası kaynakların tanınmasıyla Türkçe üretilebileceğini örnekleriyle görmemiş tıp öğrencisi, içinde yaşadığı toplumun düşünce ve bilgi lokomotifini olması gereken üniversiteden bilgi çağını yakalayamadan, evrensel ekinle birleşmeden mezun oluyorsa, bunun sorumlusu Türkçeye aktarılamayan ve Türkçe konuşamayan tıp eğitimidir.

Tıp terimlerini Türkçe köklerden türetmek.Türkçenin zengin bir uygulama ve ekin dili olacağına ve Türkçe’nin bunu başaracağına inanmak ve bu inancı dinç olarak ayakta tutup tutmamaya bağlıdır.Yabancı tilciklerle dolan dil özbenliğini yitirir ve yaratma gücü kalmaz.Bu yabancı tilcikler, Türk aydınının tarihi diyebileceğimiz bir alışkanlığından rahatça yararlanıp Türk dili yatağını devamlı kirletmektedirler.Yüzyıllarca anadilini ekin dili olarak kullanmamış bir topluluğun okur-yazarları, kendi dil değerleriyle olgun bir ekin dili kurulabileceğine inanmamaktadır.Bu inanmama, bu kendine güvenmeme bugünkü Türk aydınının geçmişten yüklendiği köstekleyici bir iç-düşümüdür.Halbuki her dil, bu dili kullanan sayısız kuşakların emekleriyle örülmüştür.Türkçe ilk kez kendi öz olanaklarıyla bilim dili olmak yoluna Atatürkün Dil devrimi ile girmiştir.Tarihimizde kendisine gerçekten Türkçe diyebileceğimiz bilim dili Cumhuriyet döneminin bir ürünüdür.Bu dönemde Türkçe bir bilim dili olarak kurulurken, ilkece ana dilimizin öz değerlerinden yararlanılmıştır.Bilgiyi taşıyan da yayan da dildir.Bir dil ne kadar anlaşılır olursa, bu görevlerini o kadar iyi yerine getirir.Anadili herkeste bir temel olarak mevcut olduğundan, bu temelden oluşturulacak kavramlar düzenine yükselmek de kolaydır.Dil insana bilgileri ne

Bir yabancı dille elde edilen bilgi anadile mal edilmedikçe, o dilin konuşulduğu ülkede gerçek bir ilerleme, bir kalkınma gerçekleştirilemez.

Melih Cevdet Anday

Dışarı çıkmış sayılmaz
Yabancı dil bilen
O dilde vardığı yeri
Anadilinde söyleyemezse

**Fazıl Hüsnü Dağlarca
(Sığmazlık Gerçeğı)**

kadar kolay aktarabilirse, o da bilgileri o kadar kolay kavrayıp benimser.Bu kolaylık da ancak anadilde vardır.Onun için, aydınlanma yoluna giren toplumlar (örneğin Almanca) ekin dillerini hep anadili temeli üzerine oluşturmuşlardır.

Yabancı dillerden devşirdiğı malzemeyle yapma bir kast dili kurmuş olan bugünkü tıp dilimiz, anadili Türkçeden çok fakirdir.Türk hekimleri, eğer isterlerse, konularını anadilleriyle işleyebilirler veya en azından Türkçe karşılıklarını kullanmasalar da, bilmek zorundadırlar.

Bunun için anadilimiz güçsüzdür denemez, eksik olan sadece istektir, istençdir.Alman Leibniz'e göre **"Halk diliyle anlatılamıyacak hiçbir şey yoktur"**.Türk dili tıp ile ilgili sözcüklerde, öteki dillerin kıskanacağı kadar zengin ve çok yanlıdır.Yabancı sözleri karıştırmadan dilimizi kullandığımızda, bu dil gerçekten doğru olanı anlatır ve bir anlamı olmayan boş düşünceleri ise dile getirmez.Bununla beraber, yabancı sözler konusunda tam bir özleşmeden yana değiliz.Sonuna kadar gitmek isteyen bir özleştermeciliğın başarılı olamayacağı görülmüştür.Güzel ve yerinde olan yabancı bir sözü kullanmak bir suç değildir.Yoksa anlatım zavıflar.

Buna karşın, başka dillerin sözleri, kuralları, içine karıştığı dille bir birlik, bir bütünlük kuramaz.Bu yüzden bir dil, başka bir dilden içine karışan sözleri ve kuralları atmadıkça, kendi birliğini ve bütünlüğünü kuramaz.Bir dil, başka bir dilden söz almakla zenginleşmez.Tam tersine, başka dilden 1 söz alan dil, kendinden 1 söz yitirmiş demektir.

Tıp dilinin Türkçeye dönüşünden, yabancı sözcüklerden arınmış ve halk dilinden üretilmiş tilciklerden bir anlaşmazlık doğduğu savı ileri sürülürse, bunun utancı, bunu istemeyenlere, karşı duranlara düşer.Bu savın, ya isteğın ne denli şaşırtıcı ve utandırıcı olduğuna başka bir kanıt da istemez.

Günümüzde Türkçe tıp dilinin olumsuz yönde kullanılması ve **"Dil Kirliliğı"**, **"Dil Yozlaşması"** meydana gelmesi, Türk Tıp

dilinde bir ara dilin oluşmasına neden olan, yabancı dilin özelliklerini taşıyan **"Çeviri Türkçe"** den kaynaklanmaktadır.Tıp dilinde özleşmenin en belirgin olduğu alanlardan biri de çeviridir.Çeviri bir bakıma dili, dolaylı olarak da özleşmeyi zorlar.Dil çeviri yoluyla yeni kavramlar kazanır.Yeni gereksinmeler yeni kavramları, yeni kavramlar da yeni sözcükleri doğurur.Yabancı kavramlar ve düşünce yükü Türkçeye çeviriyle aktarılır.Bütün öğretim üyeleri, asistan ve yabancı dili olan hekimlerin yaptıkları çevirilerde ne yazık ki, Türkçe karşılıklarının bilinmemesinden kaynaklanan yabancı sözcükleri aynen kullanma alışkanlığı vardır.Bu alışkanlık, tarihimizde Osmanlı aydınlarının Türkçeyi bırakıp yabancı dilde yazma alışkanlıklarının tekrarı gibidir. Türk insanı bugün hala ibadetini anadiliyle değil Arapça ile yapıyorsa, bilim ve ilimi de kendi anadiliyle değil, çoğu İngilizce olan yabancı dille yapmaktadır.İlim, kavramlarla kurulan soyut bir sistemdir.Nerede ilim varsa, orada mutlaka ilmin de dili vardır.Dilsiz ilim olamaz ve olmamıştır.Türkçe, Batı dilleri gibi kendinden önce var olan başka bir dilden türememiştir.Dünyanın en eski dillerinden biridir.İngilizce ise, yazımı ve ses iletimi arasındaki aykırılık bakımından en büyük tutarsızlık gösteren bir dildir.Konuşur gibi yazmak imkansızdır, ama giderek yazıldığı gibi konuşmak mümkündür.

Türk Tıp ilmi, Türkçe bir ilim diliyle beraber varolmalıdır.Bir toplumun kendine güvenmesinin ilk kuralı da diline sahip çıkmasıdır.Düşünce ile dil, düşünce ile üretim ve yaratıcılık arasındaki bağı kurmadan, üretici olmadan, ürettiğini adlandırmadan yol alınamaz.Türkçe öğretilmeyen tıp yanında, yabancı dilde öğretilmek üzere İngilizce öğretim yapan Tıp Fakülteleri açıldı.Öğretim izlenceleri, ayrı bir ders yoluyla öğretilmeyen yabancı dile kurban edildi.Vaktiyle tıp bilimini Latince, Fransızca, sonra da **"Lisanı Arabı"** var iken Frenkçeye ne lüzum var?" diyerek Arapça okutan medrese kafaları ve şimdi de yabancı bir

Yabancı terimlere dayanan bir bilim uygulamasını büyüye benzetebiliriz.Büyünün de uygulamada kendine özgü sözcükleri, terimleri ve yalın halktan gizlenen kutsal dokunul-mazlıkları vardır.Hekikmliği de anadilden ayrılan terimlere uygularsanız, onu bir büyü haline getirirsiniz.O zaman bilim ile büyü arasındaki sınır kalkar, bilim de bir gizem, büyü olur.

Dr.Ceyhun Atıf Kansu

dilde yapmaya çalışan Türk Tıbbi bilim adamlarının Türkiyede neler üretebildiklerine bakarsanız mutsuz olursunuz. Yabancı dille öğretim, bir dilsizleme oyunudur.Öyle bir öğrenime giren öğrenciler, yabancı dildeki incelikleri yakalayamadıkları gibi, Türkçe incelikleri de kaçırmırlar.Bunun sonucunda geriye kitabına uydurmak kalır. Anadilimizin bile efendisi olmadığımıza göre, kim bir yabancı dili tam bildiğini ileri sürebilir? Yabancı dilde eğitimin yapıldığı dile karşılık, Türkçe'nin ikinci sırada bırakılması, öğrencilerin anadiline önem vermeye gerek olmadığı duygusunu uyandırdığı gibi, kendilerine yabancı dilde öğretilen konularda, Türkçe'lerini sözlü ve yazılı olarak geliştirmelerine olanak vermemektedir.Bunun ters etkileri özellikle yüksek öğretim düzeyinde görülmektedir.

Tıp bilim dilindeki yabancılaşmaya bir örnek olarak; Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisinde yayınlanan "Gestasyonel Hipertansiyonda Maternal Plazma Prolaktin Değerleri" konulu makalenin ilk özet bölümü şöyledir:

Materyal serum prolaktin konsantrasyonunun, gebelikte hipertansiyon gelişiminde rolü varsa ve bu rol vasküler reaktiviteyle ilişkiliyse; gestasyonel hipertansiyon olgularında maternal plazma prolaktin düzeylerinin normotensif gebelerinkinden düşük olması beklenebilir (2).

Hitler'in baskısından kaçıp ülkemizde (1933-1952) görev yapmış bir Alman bilim adamı Ernst E.Hirsch'in çalışma sözleşmesinin 2.madde 3.bendinde şöyle denilmektedir:

"Profesör, 3.yılından sonra derslerini Türkçe olarak vermek için elinden geleni yapmakla yükümlüdür."

O zaman bütün yabancı öğretim üyelerine Türkçe'yi öğrenme koşulu getirilmişken, günümüzde ise yabancı dille eğitim yapan üniversitelerimizde, Türk öğretim üyeleri yabancı dilden ders verme yükümlülüğü ile koşullandırılmaktadır.Bu ne büyük gaflet, dilimize ne büyük hiyanettir !Tıp terimleri

Türkçeye dayandırılmaz, Türk dilinin kendi varlığından oluşturulmazsa, bilimler kavranamaz, kolayca sindirilemez.Dolayısıyla de bu bilimlerin anlaşılması uzun zaman alır.Her kuşak, bilime ayıracağı zamanın büyük bir bölümünü o bilimi anlamaya çalışmakla geçirir; bilime yeni şeyler katma imkanını elde edemez; çünkü öğrenmekten, icat veya keşfetmeye geçemez.Başka dillerin terimleriyle bilim öğrenmeye kalkan milletler, kendiliğinden bir şey yapma yeteneğinden yoksundur.Çünkü kendi dilimizden olmayan terimi önce söylemeyi, sonra ne demek olduğunu ve özel konusundaki anlamının ne olduğunu kavramak gerekir.Kavrama işi geciktikçe, o bilime katkıda bulunma imkanı da o kadar gecikecektir.Bunun canlı örneklerini yakından gözlemiş biri olarak, İstanbul Tıp Fakültesinde çalışırken, uzun yıllar öğretim üyeliği yapmış tanınmış bir sindirim hastalığı profesörünün kalınbarsağın ışınsal pipe line görünümünü pipo yolu diye ifade eden, diğer yandan 17 yıl Amerikada kaldıktan sonra Türkiye'ye dönüp doçentlik (bilgihanlık) dil sınavında İngilizceden Türkçeye veya Türkçeden İngilizceye doğru çeviri yapamadığı için başarısız olan öğretim üyelerinin varlığına tanık olunmuştur.1997 yılında Antalyada yapılan Ulusal Gastroenteroloji Kurultayında sindirim hastalıklarındaki terimlerin Türkçe karşılıklarının ne kadar bilindiğini araştıran bir yazılı soruşturma sonunda görülmüştür ki, Türkçe tıp eğitimi yapan öğretim üyelerinin % 96'sı yabancı tıp terimlerine Türkçe karşılık gösterememişlerdir.Pankreas (Uykuluk)'ın, İleum (Kıvrımbarsak) ve Jejunum (Boşbarsak)'un değil türkçesini bilmek, bunların Türkçesi olabileceğini dahi düşünememişlerdir.Oysa hiç okumamış Türk köylüsü ve Özbekler, pankreasa uykuluk ismini vermiş ve yemeğini yapıp yemektedir de, sindirim hastalıkları öğretim üyeleri dahil hekimlerimiz bundan habersizdir.

Bilim adamlarımıza düşen görev, gelişmiş, işlenmiş dillerin sözcük dağarcığına bakıp imrenmek değil, Türkçenin her alanda doğru

1997 Ulusal Gastroenteroloji Kurultayında sindirim hastalıklarındaki yabancı tıbbi terimlerin Türkçe karşılıklarının ne kadar bilindiğini araştıran bir yazılı soruşturmada görülmüştür ki, Türkçe tıp eğitimi yapan öğretim üyeleri dahil, katılanların % 96'sı Türkçe doğru karşılık gösterememiştir.

yazılıp, doğru konuşulmasına öncülük etmek ve bütün bilim dallarının gereksediği sözcük ve terimleri üretecek yaratı kanalları açmak, sağlam üretim ve kullanım örnekleri vermektir. Anadili sorumluluğu ve anadili saygısı bunu gerektirir.

Terimler; öğretim, eğitim ve anlatımı kolaylaştırır. Dünyadaki ilerlemelerle hergün her alanda yeni terimler ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de yıllardan beri hekimlik terimleri üzerinde çalışılmaktadır. Türk Dil Kurumu hekimlik terimleriyle de ilgilenmiş, biri Saim Ali Dilemre (1945)'nin "Hekimlik Dili Terimleri" ile "Anatomi Sözlüğü" yazan Ord. Prof. Dr. Zeki Zeren (1946) d i ğ e r i Dr. Şefik İbrahim İşcil ve Ali Ulvi Eliöve (Dilci)'nin 13.000 terimlik "Hekimlik Terimleri Üzerine Bir Deneme" olmak üzere iki eser bastırmıştır. 1944-48 yıllarındaki bu girişimden başka kurum dışında bazı kişilerin çalışmalarıyla tıp terim kitapları yayınlanmış, üniversitelerde (Fazıl Noyan ve Cihat T. Gürson'un "Küçük Tıp Terimleri Kılavuzu" 1947) bu alanda çalışmalar olmuştur. Prof. Sabahattin Payzın 1974 de yayınladığı "Bağışıklık Bilimi ve Bağışıklık Hastalıkları" kitabının önsözünde;

Her yeni alanda olduğu gibi, bunda da anlatım için çoğunluğu İngilizce olan terimlerin Türkçe anlatılabilmesi amacıyla Türkçe karşılık konması gerekiyordu. Bunları hazır bularak veya kendimiz yaparak mümkün olduğu oranda her yabancı terimi, yabancı dilde ve o dili bilmeyenlere anlatacak karşılıklarını koyduk. Elbette ki, bunların daha iyileri başkaları veya yazar tarafından bulunup ilerde değişebilir. Bu da ilerlemenin doğal sonucudur." demektedir.

Türk Dil Kurumu 1978 yılında 8 kişilik bir yarkurula hazırlattığı "Hekimlik Terimleri Kılavuzu" (ikinci baskısı 1980) adlı yayını çıkarmıştır. Bu yapıtı göremeden aramızdan ayrılan Dr. Ceyhan Atıf Kansu hekimlik dili hakkında şunları söylemiştir:

Yabancı terimlere dayanan bir bilim uygulamasını

büyüye benzetebiliriz. Büyünün de uygulamada kendine özgü sözcükleri, terimleri ve yalın halktan gizlenen kutsal dokunulmazlıkları vardır. Hekimliği de anadilden ayrılan terimlere uygularsanız, onu bir büyü haline getirirsiniz. O zaman bilim ile büyü arasındaki sınır kalkar, bilim de bir gizem, büyü olur.

Hekimlik dilinin yabancı terimlerle karşılanmasına, hekimliği bir büyü haline getirdiği için karşıtım. İlk önce, Hekimlik bir bilim olarak, kendini büyüden ayıran genel dile, ulusal dile gereksinir.; bir sanat, bir iyileştirme, sağaltma sanatı olarak da halkın buyruğundaysa, terimlerini halk diline, ulusal dile uydurmak zorundadır. Hiçbir bilimin, halk üstünde, insanlık üstün de bir yeri yoktur. Her bilim halk içindir. Hekimlik dilinin Türkçeleşmesi için savaşanların temel ereği budur. Hekimliği büyüden, gizemden kurtarmak istiyorlar. Hekimlik dilinin Türkçeleşmesini isteyenler bu kuramı savlıyorlar.

Bütün toplumlarda yaratıcı bilim adamları, var olan terimlerle yetinmezler, yeni kavramları, yeni anlayışları kapsayan yeni terimler atarlar ortaya. Bu ülkenin hekimleri de elbette bu gibi gerekli değişikliklere sadece ayak uydurmak değil, ona önyak olmakla görevlidirler. Türkçe belirlili düşün ve bilim alanlarının, özellikle tıp biliminin sözcük ve terimlerinden yoksunsa, yetersiz bir dil olduğu için değil, Türk hekiminin söz konusu alanda etkinlik göstermemesi nedeniyle yoksundur. Türkçe de Batının ortak ölü dili olan Latince dili gibi, sonsuz sayıda bildiri üretmeye elverişli bir dizgedir ve bu gereksinimleri kendi olanaklarıyla, kendi kaynağı anadilinden sağlaması kadar daha doğal bir şey olamaz.

Bu konuda eleştiri hakları dürüstçe kullanıldığı sürece, bizim için benimsenir yanı bulunsun, bulunmasın, her görüş saygıya değerdir. Ama, tıp dilinin Türkçeleşmesini yadsımanın da, bölünmez bir bütün oluşturan Atatürk ilkelerinin köşe taşlarından birini yadsımak olduğunu bilmek gerekir. Soyluların, yöneticilerin ve bilim adamlarının dili olan yabancı

Bakü'de (21-25 Mayıs 1997) yapılan I.Avrasya Gastroenteroloji Kurultayında Azerbaycanlı Doç.Dr.Nuri Yusifoğlu Bayramov tarafından içinde 7 Türk lehçesinde 504 tıbbi terim bulunan "Türk Dilli Halkların Gastroenteroloji Terimler Lugatı" ilk çalışma örneği olarak yayınlanmıştır.

diller yerine ulusal dilin, bir bilim, ekin ve yönetim dili olması sağlanmalıdır.Belirli bir dilde sözcük sayısının düşük olması, o dili kullanan ulusun geri kalmışlığının başlıca nedenidir.Afrikadaki bir budunun dili 900 kelimedenden ibaretken, İngilizcede 120.000 civarında kelime vardır ve Shakespeare, eserinde en çok kelime kullanan yazardır.Bilgi, artık az sayıda insanın malı olmaktan çıkmış olup, herkesin istediği, aradığı değer olmuştur.Ama bunun için de herkesin kolaylıkla anlayabileceği bir dil lazımdır.Bu dil de ancak içinde doğup büyüdüğümüz ana dilimizdir.Latince veya bununla yüklü bir kast dili olmamalıdır.Üretilen, yaratılan veya kaynaklarımızdan alınıp çıkarılan kelimelere "uydurma" adını takanlar, yalnızca "gerçekçi" olduklarını, "açık görüşlü" olduklarını söylerler; gerçekten de öyledirler, han kapıları gibi açıktır kafaları, ne gelirse girer; ne girmişse, iyidir, ne girmemişse, kötü girmiştir.Halkın öz diline dudak büken, onun gücünü ve tadını sezemeyen küçük bir azınlık, yabancı bir sözcüğün Türkçesini söylemekten utanır ve kendi acınacak haline gülerek gülünç olmaktadır.

Dilimizin yabancı diller baskısından kurtarılması ve kendine yeter bir ekin dili durumuna yükseltilmesi amacı karşısında, uydurma oldukları söylenen sözcüklerin önemli bir bölümünün, kimilerinin dilimize gerçekten girdiği bile çok kuşkulu olan yabancı sözcükler yerine, halkımızın tümünün veya bir kesiminin ötedenberi bilip kullandığı sözcüklerdir.Bilim ve uygulamın alanın da, bir ölçüde de günlük yaşamda, "yeni sözcük gereksinimi dev boyutlara ulaşmış" olup, bu durumda, sözcükler ve terimler kendiliklerinden doğmayacaklarına göre, başvurulacak tek yol"yaratma"dır.Belli başlı Batı ülkelerinde de bu yola başvurulmaktadır.Dil devrimi Türkçenin yaratıcı gücünü yeterince kanıtladığına göre, Türkçenin ve dolayısıyla tıp dilinin en güncel sorunu; çağımızın düşün, bilim, uygulamın alanlarında, başdöndürücü bir hızla ürettiği kavramları,

kendi kaynaklarından doğan öğelerle karşılamaktır.Hekimlik gibi Türkçe terim oranının çok düşük olduğu bir bilim dalında bile, istendi mi Türkçe sözcük oranının % 90'a ulaştığı yapıtlar yazılabilmektedir

Türk ulusu, yalnız Türkiye Türkleri'nden ibaret değildir.Türk ulusuna mensup ve değişik lehçelerle Türkçe konuşan halklar bugün 10 milyon kilometre karelik geniş bir alana yayılmış durumdadırlar.Yaklaşık 5 milyon kilometre karelik bir alanda ise 7 bağımsız Türk devleti vardır.Bugün Birleşmiş Milletler Örgütü'ne Türkiye dışında 5 Türk devleti (Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan) daha üye konumundadır.

Unesco tarafından yapılan bir araştırmaya göre, dünyada konuşulan toplam 6528 dil arasında, Türkçe en çok konuşulan 7 ci resmi dil olup, 120 milyon insanın Türkçe'yi kullandığı belirlenmiştir.

Türk dünyasının ve Türk Tıbbının ekinsel birleşmesinin ilk ayağı **Alfabe birliği**, 1994 İstanbul kurultayında ortaklaşa kabul edilen **34 Harfli Türk Abecesi** ile gerçekleşmiş ve bununla okur-yazar hale gelecek olan Türk Tıp dünyası, kendi lehçeleri dışındaki lehçeleri de öğrenmeye çalışacak ve iletişimdeki abece engeli ortadan kalkacaktır.Lehçelerimizi birbirine yaklaştırmak amacıyla, terim birliği sağlamak için **Ahmet Yesevi Üniversitesi Çimkent Eğitim Fakültesi'nde** böyle bir kurum kurulmuştur.

İkinci hedef, bütün Türk lehçelerinin ortak sözlüğü, **Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü** hazırlanmış ve ilk gereksinimler için kullanılmakta olup, lehçelerin edebi eserlerinden alınan örneklerle zenginleştirilen büyük sözlüğün hazırlanmasına devam edilmektedir.Bundan yararlanarak, 21-25 Mayıs 1997 tarihinde Bakü'de yapılan **I.Avrasya Gastroenteroloji Kurultayı'nda** Azerbaycanlı Doç.Dr.Nuri Yusifoğlu Bayramov tarafından içinde 7 dilde 504 tıbbi terim bulunan "**Türk dilli Halkların Gastroenteroloji Terimler**

En faydalı, en kutsal serveti bulan kimdir? Canlar, en büyük servet yeryüzünde İLİMDİR

Lugatı” ilk çalışma örneği olarak yayınlanmıştır. Bu çalışma ilerde Ortak Tıbbi Terim çalışmaları için temel kılavuz mahiyetindedir.

Üçüncü hedef bütün lehçelerin **Ortak Gramer’inin** hazırlanması olup, bunun çalışmaları da devam etmektedir.

Türk dünyasındaki bütünleşmeyi ilim adamları, yazarlar ve sanatçılar sağlayacaktır.

Bilimin, özellikle Tıp biliminin gücü, bütün Türk dünyasının kullanabileceği **Tıbbi İletişim dili’nin** gelişmesine yaptığı katkı ölçüsünde ekinsel bütünleşme tamamlanmış olacaktır.

Yabancı tıbbi terimlere karşılıklar bulmada Türk lehçelerinden de yararlanmak lazımdır.

Son yıllarda Türk dünyasının önümüzde açılmış bulunması, bütün alanlarda olduğu gibi, elbette tıp dili alanında da karşılıklı etkilere yol açacaktır. Yabancı terimlere karşılık ararken yanibaşımızda duran bu zengin hazine-den niçin yararlanmalıyım? Hem ilişkilerimizin karşılıklı olarak gelişmesi, hem de dilimizi kendi kaynaklarımızla geliştirmek için bu yol doğru ve en uygun yoldur. Üniversitenin her biriminde olduğu gibi, Tıp bilimlerinde de Türkçenin doğru ve güzel kullanılması konusunda titizlik göstermek zorunluluğu vardır. Tıp öğrenimi gören bir gencin daha az dil bilgi ve bilinciyle yetinebileceği iddia edilemez. Zira dile hakim olmadan düşünemeyiz, düşünemiyorsak bilimde, teknikte başarılı olamayız. Bugün üniversite öğrencilerinin hepsinde olduğu gibi tıp öğrencilerinde de, Türkçenin doğru ve güzel kullanılamaması sorunu vardır.

Herhangi bir bilginin yorumlanarak ekin haline getirilmesi imkanına sahip kılınmayan, ilkokuldan başlayarak “aşağıdakilerden hangisidir?” test kalıplarına sıkıştırılan gençler, doğru dürüst cümle kurma alışkanlıkları olmadığı için, kendilerinin de anlamadıkları birtakım ifade kalıpları içine sıkışıp kalmakta, kurdukları üç cümlelerin ikisi bozuk, hepsi “üslupsuz” olmak-

tadır.

Bu durum, sadece öğrencinin bilgisizliğine, dikkatsizliğine bağlanamaz. Bilenle bilmeyeni ayırmada son derecede yavaş davranan bir değerlendirme düzeni, öğrencinin doğruyu ve güzeli bulma ve kullanma şansını azaltır. Ayrıca, tıp öğrencisi, sınıfta, anfiide, konferans salonlarında ana dilinin güzel konuşulduğunu işite işite yetişmiyorsa kabahat kimindir?

Türk Tıp dilinin yabancı diller boyunduruğundan kurtarılmasına inanılması güç ölçüde çaba harcayan, anadiline delice vurgun 1954 doğumlu genç meslekdaşım **Doç.Dr.Süreyya Ülker**, daha 1979 yılında ve Tıbbiyenin 5 ci sınıfındayken Almanca bir yapıtı “Resimli Anatomi Sözlüğü” adıyla, 439 sayfa olarak Türkçeye kazandırmış ve 1985 yılında İngiliz geçmişbilimcisi George Rawlinson’un 1870’lerde yayımlanmış olan yapıtını, öz Türkçe sözcükler kullanarak, “Altıncı Büyük Doğu Hakanlığı” adıyla, 393 sayfa olarak dilimize çevirmiştir. Birinci baskısını 1986, ikinci baskısını 1991 yılında, 8 yıllık bir çalışma ürünü olarak yayınladığı “**ÜLKER TIP TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ**” (**) **Latince-Türkçe ve Türkçe-Latince 90.000 tıp teriminin karşılıklarını veren çok değerli bir hazinedir**

Bu yazımdaki görüşlerime katılsın veya katılmasın bütün meslekdaşlarıma ve özellikle tıp öğrencilerine, asistanlara ve öğretim üyeliğine hazırlanan bütün meslekdaşlarıma bu sözlüğü hararetle öneririm.

Hekimlik öğreniminin, bilgi üretiminin kolaylaşması, sağlık bilgilerinin halkımıza kolayca aktarılması bakımından büyük önem taşıyan bu sözlüğün yazarını, yüreği dil özleşmesiyle yanan bir meslekdaşı olarak, çok büyük içtenlikle kutluyor, başarılarının devamını diliyorum.

Yazımı, büyük Türk ozanları, Türk dilinin en büyük ustaları, Ahmet Yesevi’ninin öğrencileri Yunus Emre’nin ve Hacı Bektaş’ın şu şiirleriyle bitirmek istiyorum.

İlim ilim bilmektir
İlim kendini bilmektir
Sen kendini bilmezsen
Bu nice okumaktır

Bu bir kutsal özdeyiş,
Özünü öz bulasın
Özünü özden bil ki,
Özürden kurtulasın

Garson bey please !

Dil inkılabının yıldönümümü:

Getir bir "Dil fûme" de kutlayalım

KAYNAKLAR

1. Dil Tartışmalarında Gerçekler-1, TDK yayını No: 558 Ankara 1990
2. Dil Gerçeği TDK yayını Ömer Asım Aksoy 1982
3. Cumhuriyet Gazetesi 26 Eylül 1972
4. Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları Din Adamları, Pr.İlhan Arsel İstanbul 1995
5. Arap Milliyetçiliği ve Türkler, Pr.İlhan Arsel, İnkılap Kitap evi, İstanbul 1996
6. Ülker Tıp Terimleri Sözlüğü 2 bası, Doç.Dr.Süreyya Ülker, İnkılap Kitap evi İstanbul 1966
7. Atatürk ve Türk Dili, Belgeler, Pr.Zeynep Korkmaz TDK yayını Ankara 1992
8. Dil Konusunda Yazılar, Ömer Seyfettin Bilgi yayınevi 1989
9. Dilimiz Üstüne Konuşmalar, M.Cevdet Anday, Yapı Kredi Yayınları 1995
10. Dil Devrimi ve Sonuçları, Tahsin Yücel, 1997

AYA SOFYA'NIN ÇANLARI

Boğaz'ın derin sularına demirli düşman zırhlılarının
Çevriliyken topları padişah saraylarına,
Onların dev bacalarından yükselen kapkara dumanlar
Kaplarken ufkunu İstanbul'un,
Sarayının duvarlarına kadar küçülmüş imparatorluğunun
Görüyordu son sokaklarını
Son Sultanı penceresinden Osmanlı'nın !...
Tıkadı kulaklarını ve daldı her zamanki uykusuna,
Şehrin Hristiyan mahallelerinden dalga dalga gelen
Kilise çanlarının zafer çılgınlıklarına.
İşgalcilerin şımarık askerlerini karşılıyordu
Kendinden geçmiş Rum kadınlarının çılgın ve davetkâr bakışları...
Palikaryaların azgınlığı,
Sokakta rastladıkları her Türkün fesini, kalpağını
Yırtıp atıyordu yerlere !...
İşte o acı günlere,
Yükseldi bir umut sesi
Anafartaların O yenilmez askerinden,
Görünce demir atmış çağın en büyük donanmasını Boğaz'da.
"Geldikleri gibi giderler" dedi bütün dünyaya.
Oysa bu düşman tekneleri,
Ne bir gösteri ne bir dostluk ziyareti için
gelmişlerdi buraya.
Koca gövdelerini, kalın zırhlarını
Boğaz'ın soğuk sularında yıkayan bu gemiler,
Uzak ülkelerinden bin yıllık bir Saltanatı yıkmak için gelen
Zenginliklerinin gücü, güvencesi, gururu,
Bu ölüm makinaları,
Gittiler geldikleri gibi en sonunda birer birer;
Arkalarında bir yığın gözyaşı,
Bir yığın acıyı bırakarak topraklarımıza...
Ama gittiler işte.
O'nun söylediği, düşündüğü gibi...
Toplayıp Boğaz'ın sularına vuran karanlık gölgelerini
Toplayıp düşman görüntülerini Türk Yurdu'ndan
Marmara ufkunda kaybolup gittiler bir gün gözden;
Korkunç umutlarını gerçekleştirilemeden,
Kışkırtıp Anadolu'ya saldıkları Yunan hayallerini
yüzüstü bırakarak !...
Gittiler geldikleri gibi.
Evet siz Büyük Soyu Büyük Fatih'in;
Bu yurdun gerçek çocukları bilin, unutmayın,
Bilin kimdir İstanbul şehrinin İkinci Fatih'i;
O'dur size kişiliğinizi yeniden kazandıran,
O'dur ulusuna vatanı yeniden vatan yapan !
Sabah akşam ve her zaman,
O'nu kötileyen zehirli dil, kara vicdan !
O'na borçludur dinini, bugünkü yaşamını ve herşeyini !
Ancak O'nun zaferiyle İstanbul'un ve Anadolu'nun ufkunda,
Bir daha uyanmadı
Ve uyanmayacak Aya Sofya'nın susmuş çanları !...